

Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2014 – 2020

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

USNESENÍ

VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 8. ledna 2014 č. 25

k návrhu Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2014 - 2020

Vláda

I. **schvaluje** Strategii bezpečnosti potravin a výživy 2014 – 2020, obsaženou v části III materiálu č.j. 1460/13 (dále jen „Strategie“) s tím, že bezpečnost potravin a otázky výživy jsou jedněmi z priorit vlády;

II. **ukládá**

1. ministrům zemědělství a zdravotnictví

a) zajistit praktickou realizaci bezpečnosti potravin a výživy v souladu se Strategií,

b) zajistit další naplňování úkolů stanovených Strategií,

c) předložit vládě

ca) do 31. prosince 2017 informaci s průběžným vyhodnocením stanovených úkolů,

cb) do 31. prosince 2020 ke schválení navazující strategický materiál,

2. ministru obrany, školství, mládeže a tělovýchovy, průmyslu a obchodu, životního prostředí, místopředsedovi vlády a ministru vnitra, 1. místopředsedovi vlády a ministru financí a předsedkyni Státního úřadu pro jadernou bezpečnost spolupracovat s ministry zemědělství a zdravotnictví při koordinaci v oblasti bezpečnosti potravin a výživy, zejména poskytovat potřebné informace a součinnost při plnění úkolů plynoucích ze Strategie.

Provedou:

1. místopředseda vlády a ministr financí,
místopředseda vlády a ministr vnitra,
ministři zemědělství, zdravotnictví, obrany,
životního prostředí, průmyslu a obchodu,
školství, mládeže a tělovýchovy,
předsedkyně Státního úřadu pro jadernou bezpečnost

Předseda vlády
Ing. Jiří Rusnok v. r.

Seznam zkratek	3
Úvod.....	4
1. Cíle.....	5
1.1. Cíle ČR v oblasti bezpečnosti potravin a výživy	5
1.2. Cíl dokumentu	5
2. Zajištění bezpečnosti potravin a problematika výživy	5
2.1. Vědecky podložené hodnocení zdravotních rizik	5
2.2. Řízení rizik	6
2.3. Komunikace a vzdělávání	7
2.4. Spolupráce s Evropským úřadem pro bezpečnost potravin	8
2.5. Výživa	9
3. Východiska pro stanovení priorit pro další období.....	9
3.1. Pozitivní trendy	10
3.2. Negativní trendy	11
3.3. Legislativa	13
4. Priority pro období 2014 – 2020.....	14
4.1. Priority v oblasti bezpečnosti potravin.....	14
4.1.1 Oblast hodnocení rizik	14
4.1.2 Oblast řízení rizik	15
4.1.3 Oblast komunikace a vzdělávání	15
4.1.4 Oblast spolupráce s EFSA	16
4.2. Priority v oblasti výživy	16
4.2.1 Oblast hodnocení zdravotních rizik.....	16
4.2.2 V oblasti řízení rizik	17
4.2.3 V oblasti komunikace a vzdělávání.....	17
5. Přílohy	19
Příloha č. 1: Kompetence jednotlivých rezortů v oblastech bezpečnosti potravin a výživy	19
Příloha č. 2: Kompetence orgánů státního dozoru	20
Příloha č. 3: Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva	21
Příloha č. 4: Organizace spolupracující s EFSA dle čl. 36 nařízení (ES) č. 178/2002 a vědecké sítě EFSA	22

Seznam zkratek

BSE	bovinní spongiformní encefalopatie
BTSEF	Better training for safety food – školící aktivita EK
ČR	Česká republika
DG SANCO	Generální ředitelství Evropské komise pro ochranu zdraví spotřebitelů
DRV	Dietary Reference Values (výživová doporučení založená na jednotlivých živinách)
EFSA	European Food Safety Authority (Evropský úřad pro bezpečnost potravin)
EK	Evropská komise
EP	Evropský parlament
EPIDAT	informační systém hlášení infekčních nemocí
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
FAO	Organizace OSN pro výživu a zemědělství
FBDG	Food Based Dietary Guidelines (na skupinách potravin založená výživová doporučení)
FCM	food contact materials – předměty a materiály určené pro styk s potravinami
FVO	Food and Veterinary Office
GMO	geneticky modifikovaný organismus
GŘC	Generální ředitelství cel
ICBP	Informační centrum bezpečnosti potravin
KSBP	Koordinační skupina bezpečnosti potravin
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MŠ	mateřská školka
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NKM	národní kontaktní místo
OSN	Organizace spojených národů
RASFF	Rapid Alert System for Food and Feed – Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva
SISP	studie individuální spotřeby potravin
SŠ	střední škola
SVS	Státní veterinární správa
SZPI	Státní zemědělská a potravinářská inspekce
SZÚ	Státní zdravotní ústav
TSE	transmisivní spongiformní encefalopatie
VŠ	vysoká škola
v.v.i.	veřejná výzkumná instituce
WHO	Světová zdravotnická organizace
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
ZŠ	základní škola

Úvod

Evropská unie a s ní i Česká republika se z pohledu bezpečnosti potravin po klidné první dekádě 21. století dostala do turbulentního období charakterizovaného zvýšeným zájmem veřejnosti a médií o otázky bezpečnosti a kvality potravin, a to v souvislosti s celou řadou potravinových skandálů a afér, které EU a ČR zasáhly v posledních dvou letech. Ukázalo se, že přestože je po zásadní revizi potravinového práva po roce 2001 systém zajištění bezpečnosti potravin v EU považován za nejkomplexnější na světě, stále má nedostatky umožňující vznik potravinových skandálů mezinárodního rozsahu. Pro kompetentní orgány členských států, ČR nevyjímaje, to znamená potvrzení faktu, že systém bezpečnosti potravin musí být dynamický, schopný pružně reagovat na měnící se podmínky.

ČR zasáhla v roce 2012 tzv. metanolová aféra, která, ačkoliv měla kořeny v nelegální výrobě, způsobila značné ekonomické škody „legálním“ výrobcům a distributorům alkoholických nápojů. Především ale následkem otravy po požití zemřelo několik desítek lidí a další budou mít celoživotní následky. Celkovým rozsahem se jedná o nejhorší mimořádnou událost související s potravinami v historii samostatné ČR. Na druhou stranu se v průběhu řešení této události ukázalo, že spolu příslušné orgány napříč jednotlivými rezorty velice efektivně spolupracují.

Přes výše uvedené můžeme úroveň bezpečnosti potravin v ČR považovat za velmi dobrou a dlouhodobě stabilní. Opakovaně to potvrzují výsledky úředních kontrol i monitoringu cizorodých látek v potravinách a také třeba počty alimentárních onemocnění včetně intoxikací hlášené do systému EPIDAT. Výsledky průzkumů veřejného mínění, které v letech 2011 a 2012 realizovalo Ministerstvo zemědělství, ukazují, že stejného názoru jsou, pokud jde o české potraviny, i spotřebitelé.

Předkládaná Strategie zajištění bezpečnosti potravin a výživy 2014 – 2020 (dále jen „Strategie“) je klíčový dokument ČR v oblasti bezpečnosti potravin a výživy, navazující na předchozí strategické dokumenty z let 2001, 2004, 2007 a 2010. Vypracována byla ve spolupráci zúčastněných rezortů, nevládních a spotřebitelských organizací.

Dokument je v souladu se Strategií pro růst českého zemědělství a potravinářství, která považuje zvýšení důrazu na jakost, kvalitu a bezpečnost české potravinářské produkce za jednu z cest k posílení významu potravinářství na domácím trhu a k posílení růstu jeho exportní výkonnosti.

1. Cíle

1.1. Cíle ČR v oblasti bezpečnosti potravin a výživy

Základními cíly ČR v oblasti bezpečnosti potravin jsou umožnění výroby a uvádění pouze bezpečných potravin na trh, poskytování ověřených informací z oblasti bezpečnosti a kvality potravin a tím posílení ochrany spotřebitelů a jejich oprávněných zájmů.

Základním cílem ČR v oblasti výživy je podpora správné výživy obyvatelstva, zejména rizikových skupin populace, prostřednictvím vědecky zdůvodněné zdravotní výchovy a osvěty mezi spotřebiteli, výrobci a distributory, vedoucí k prevenci nemocí, aktivnímu upevňování zdraví a ke zvýšení kvality života.

1.2. Cíl dokumentu

Cílem předkládaného dokumentu je stanovit priority ČR v oblasti zajištění bezpečnosti potravin a v oblasti výživy pro období 2014 - 2020.

Mimo to by tento strategický dokument měl přispět také k posílení důvěry veřejnosti v systém zajištění bezpečnosti potravin, v jejich bezpečnost, kvalitu a výživovou hodnotu.

2. Zajištění bezpečnosti potravin a problematika výživy

Systém zajištění bezpečnosti potravin je v České republice koordinován rezorty zemědělství a zdravotnictví, ve spolupráci s dalšími ministerstvy a jinými organizacemi státní správy, nevládními organizacemi, profesními a spotřebitelskými sdruženími a státními i nestátními výzkumnými ústavy, vysokými školami a univerzitami. Budován je od roku 2001, kdy bylo v reakci na publikování Bílé knihy o zdravotní nezávadnosti potravin a související kroky EK přijato usnesení vlády ČR č. 1320 ke Strategii zajištění bezpečnosti (nezávadnosti) potravin v ČR.

Správná výživa a odpovídající výživová politika státu jsou klíčovými faktory primární prevence chronických neinfekčních onemocnění souvisejících se stravou. Jde jak o správné nutriční složení, tak podporu produkce bezpečných a zdraví prospěšných potravin.

Podpora výživy obyvatelstva a vhodných stravovacích návyků je nedílnou součástí politik souvisejících se zemědělskou a potravinářskou produkcí a současně politik zabývajících se zdravím, prevencí nemocí, ale také vzdělaností a motivovaností obyvatel a ekonomickou dostupností výživy podporující zdraví. Problematika výživy se nejen prolíná s otázkami bezpečnosti potravin, ale i s otázkami produkce, zpracování a praktické dostupnosti kvalitních potravin na domácím trhu. V této podobě je výživa strategickým cílem prvořadého významu, což je obecně respektováno jak v prioritních úkolech EK (DG SANCO), WHO (Action Plan for Implementation of the European Strategy for the Prevention and Control of Non-communicable Diseases 2012 - 2016), tak i EFSA.

2.1. Vědecky podložené hodnocení zdravotních rizik

Hodnocením rizika se rozumí vědecky podložený proces, jehož cílem je riziko podrobně popsat, aby jej bylo možné účelně ovlivňovat. Proces se skládá ze čtyř kroků: identifikace nebezpečí, popisu nebezpečí, hodnocení expozice a odhadu rizika.

V Evropské unii existuje od roku 2002 Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA), jenž poskytuje Evropské komisi, Evropskému parlamentu a členským státům vědecky podložené informace nezbytné pro jejich činnost a rozhodování. V ČR se na hodnocení rizik dlouhodobě podílí odborná pracoviště státních i nestátních výzkumných ústavů, vysokých škol a univerzit. Pro posílení oblasti hodnocení rizik v potravinovém řetězci byly ustaveny vědecké výbory.

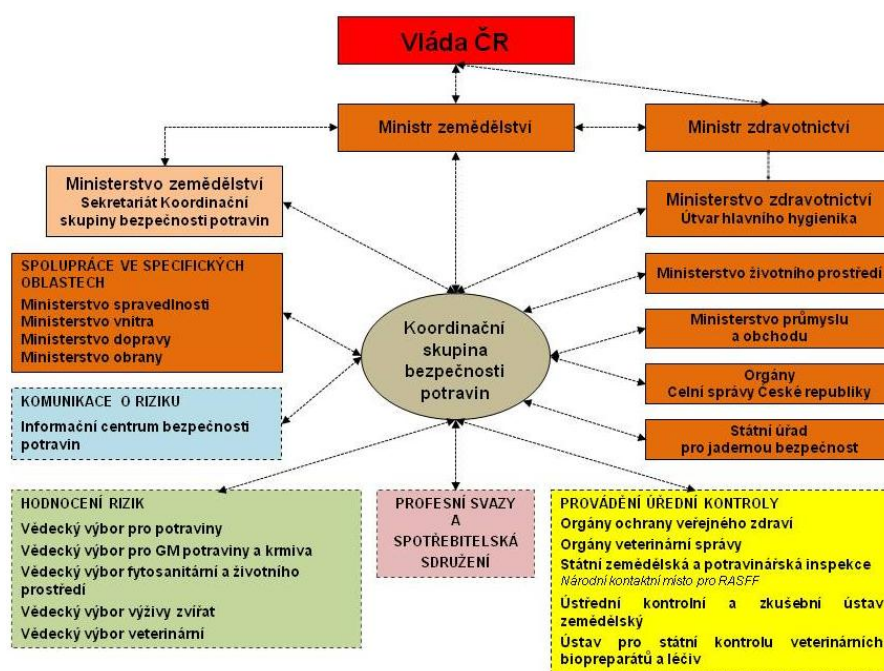
Hodnocení rizika je prováděno na základě dat získaných pravidelným dlouhodobým monitoringem (např. monitorovací programy ministerstev zdravotnictví, zemědělství a životního prostředí), ve zvláštních případech na výzkumných pracovištích, ale také, při splnění určitých podmínek, i v rámci rutinní kontrolní činnosti v celém řetězci od prvovýroby až po spotřebu potravin. Jedinečnou roli hraje získávání údajů přímo na skupinách spotřebitelů prostřednictvím epidemiologických studií. Na získávání primárních dat se podílejí odborné instituce z celé České republiky, dále orgány státního dozoru, vysoké školy a univerzity. Data jsou využívána pro potřeby hodnocení zdravotních rizik v ČR a jsou také poskytována EFSA k hodnocení rizik na úrovni Evropské unie.

2.2. Řízení rizik

Koordinací aktivit všech zainteresovaných vládních i nevládních institucí v rámci vymezených kompetencí byla pověřena mezirezortní Koordinační skupina bezpečnosti potravin (dále jen „Koordinační skupina“), složená ze zástupců ústředních orgánů státní správy, orgánů státního dozoru, spotřebitelských a profesních organizací. Úkolem Koordinační skupiny je koordinace činností jednotlivých rezortů a stanovení priorit v oblasti bezpečnosti potravin, posilování spolupráce s národními institucemi bezpečnosti potravin členských států EU a EFSA a zajištění výměny informací mezi zainteresovanými stranami.

Ústřední roli hrají v systému zajištění bezpečnosti potravin v ČR ministerstva zemědělství a zdravotnictví a jim podřízené organizace. Konkrétní odpovědnosti těchto rezortů v oblasti bezpečnosti potravin jsou vymezeny kompetenčním zákonem a dalšími právními předpisy (*Příloha č. 1: Kompetence jednotlivých rezortů v oblastech bezpečnosti potravin a výživy*).

Obr. č. 1: Schéma systému zajištění bezpečnosti potravin v ČR

Úzce provázanými oblastmi v procesu řízení rizik jsou tvorba a aplikace právních předpisů a výkon úředních kontrol. Práva a povinnosti jsou určeny jak národními předpisy, tak předpisy EU, jejichž konečnou podobu, s přihlédnutím k národním zájmům, má ČR možnost ovlivnit aktivní účastí na jejich tvorbě. Právní předpisy v oblasti bezpečnosti potravin zasahují do působnosti několika ústředních orgánů státní správy, a proto je intenzivní mezirezortní spolupráce a spolupráce s odbornou a spotřebitelskou veřejností nezbytná.

Dozor nad plněním povinností vyplývajících pro provozovatele potravinářských podniků z právních předpisů ČR i Evropské unie v celém řetězci v oblasti potravin a krmiv od prvovýroby až po prodej spotřebiteli provádějí orgány státního dozoru Ministerstva zemědělství (Státní veterinární správa, Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský a Ústav pro kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv) a Ministerstva zdravotnictví (orgány ochrany veřejného zdraví). Důležitou roli v kontrole značení lihu podle zákona č. 307/2013 Sb., o povinném značení lihu, hraje Česká obchodní inspekce. V odůvodněných případech se dále na úřední kontrole podílí Státní úřad pro jadernou bezpečnost a orgány Celní správy České republiky (*Příloha č. 2: Kompetence orgánů státního dozoru*). Rámcové kontrolní aktivity jsou definovány víceletým národním plánem kontrol ČR a víceletým kontrolním plánem pro rezidua pesticidů, které jsou pravidelně aktualizovány. Konkrétní kontrolní aktivity jsou pro předem stanovené období, zpravidla pro jeden kalendářní rok, stanoveny ročními plány kontrol, které jsou pravidelně hodnoceny a podrobovány analýze jejich efektivity.

Příslušné orgány státní správy a orgány státního dozoru pokrývající dozor nad potravinami a krmivy, dále Generální ředitelství cel a Státní úřad pro jadernou bezpečnost jsou v ČR zapojeny do Systému rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF), který slouží k zajištění rychlé výměny informací mezi jeho členy (EK, EFSA a členské státy EU) o potravinách, krmivech a materiálech a předmětech určených pro styk s potravinami, které se vyskytují na společném trhu zemí EU, a které představují riziko ohrožení zdraví lidí. (*Příloha č. 3: Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva*)

Pravidelné vzdělávání zaměstnanců orgánů státního dozoru provádějících úřední kontroly je povinností vyplývající z právních předpisů. Opakované proškolení inspektorů je nezbytným předpokladem pro to, aby mohli plnit své povinnosti odborně, a aby prováděli úřední kontroly jednotným způsobem. Dostupná jsou školení na úrovni regionální, národní i mezinárodní, zejména systém školení organizovaných Evropskou komisí – Better Training for Safer Food (BTSF).

Organizace zapojené do systému zajištění bezpečnosti potravin jsou také zodpovědné za aktualizaci a ověřování efektivnosti pohotovostních plánů specifikujících postupy v případě krizových situací.

2.3. Komunikace a vzdělávání

Komunikace o riziku je důležitým a zodpovědným úkolem všech partnerů zabývajících se otázkou bezpečnosti potravin. Vedena je dvěma hlavními směry: jednak jako přesné a neprodlené informování veřejnosti o aktuálních otázkách z oblasti bezpečnosti potravin a také jako vzdělávání různých skupin laické a odborné veřejnosti.

Jednotlivé organizace informují veřejnost o výsledcích své činnosti prostřednictvím tiskových zpráv, které jsou umístovány na webové stránky těchto organizací a jsou k dispozici všem sdělovacím prostředkům, dále prostřednictvím mediálních výstupů a zpravidla také prostřednictvím výročních zpráv o činnosti. Paralelně jsou tyto informace shromažďovány

a publikovány také Informačním centrem bezpečnosti potravin (ICBP), které bylo pověřeno zajištěním komunikace se spotřebiteli.

Vzdělávání zájmových skupin veřejnosti v oblasti bezpečnosti potravin a zejména výživy je nutnou součástí činnosti všech zúčastněných ministerstev i partnerů z nevládních organizací a je jednou z hlavních aktivit ICBP. Soustavně jsou podporovány aktivity zvyšující znalosti široké veřejnosti o hygieně a manipulaci s potravinami, správné výživě jako nedílné součásti zdravého životního stylu a prevence chronických neinfekčních onemocnění, a to jak tradiční formou (projekty podpory zdraví, tisk informačních letáků, populárně naučné přednášky, články v tisku apod.), tak i za využití moderních elektronických nástrojů výuky (e-learning).

2.4. Spolupráce s Evropským úřadem pro bezpečnost potravin

Úkolem Evropského úřadu pro bezpečnost potravin je již od roku 2002 poskytovat orgánům EU nezávislá vědecká stanoviska, vědeckou a technickou podporu pro legislativní činnost v oblastech, které mají vliv na bezpečnost potravin a krmiv. Během uplynulých deseti let si EFSA vybudoval pozici respektovaného nezávislého úřadu, jehož autorita je založena na důvěře evropských spotřebitelů a spolupracujících organizací v kvalitu jeho práce.

Pro činnost EFSA a další rozvoj je jednou z nejdůležitějších oblastí rozvíjení spolupráce s členskými státy EU, jejich organizacemi a experty. Spolupráce se bude nadále prohlubovat s tím, jak EFSA bude uplatňovat proaktivní přístup k identifikaci a hodnocení nově se objevujících rizik. Současně EFSA čelí novým výzvám a očekáváním, které souvisí např. s demografickými a klimatickými změnami a také s globalizací obchodu.

K podpoře spolupráce EFSA s členskými státy bylo v každé zemi ustaveno tzv. Koordinační místo pro vědeckou a technickou spolupráci s EFSA (EFSA Focal Point - dále jen „Koordinační místo“). Zajištěním jeho činnosti a spoluprací s EFSA jako takovým byl pověřen Odbor bezpečnosti potravin Ministerstva zemědělství. Kromě zajišťování spolupráce a výměny vědeckých informací mezi EFSA a ČR je úkolem Koordinačního místa podporovat zástupce v Poradním sboru EFSA, podporovat zapojení národních expertů a organizací do spolupráce s EFSA a zviditelňování poslání a práce EFSA.

Do spolupráce s EFSA je z ČR zapojeno již několik desítek expertů a celá řada organizací. Jednotliví odborníci mohou svůj zájem spolupracovat s EFSA vyjádřit registrací do Databáze expertů EFSA, případně kandidaturou do jednoho z vědeckých panelů. Nezávislé vědecké organizace pracující v oblastech činnosti EFSA se mohou stát členem sítě spolupracujících organizací podle článku 36 nařízení (ES) č. 178/2002¹. Pouze tyto organizace se mohou zapojit do řešení grantů v oblasti hodnocení rizik vyhlášených EFSA. EFSA také vytváří ad-hoc sítě organizací k řešení specifických úkolů. Tvoří je organizace členských států, přičemž jejich členy mohou být, na vyzvání EFSA, i organizace ze zemí mimo EU. (*Příloha č. 4: Organizace spolupracující s EFSA dle čl. 36 nařízení (ES) č. 178/2002 a vědecké sítě EFSA*)

---

¹ Čl. 36 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví se postupy týkající se bezpečnosti potravin, hovoří o tom, že EFSA podporuje evropské propojení organizací působících v oblastech poslání úřadu, jehož cílem je zejména vytvořit rámec pro vědeckou spolupráci prostřednictvím koordinace činností, výměny informací, přípravy a provádění společných projektů, výměny odborných poznatků a osvědčených postupů v oblastech poslání úřadu.

2.5. Výživa

Dodržování zásad správné výživy je základním předpokladem udržení dobrého zdravotního stavu a prevence rozvoje nemocí pramenících z neadekvátního nutričního chování jedinců v populaci. V současné době patří mezi nejzávažnější onemocnění především nadváha a obezita, ale i malnutrice u části populace a dále řada chronických neinfekčních onemocnění. Tato skupina zahrnuje mimo jiné onemocnění srdce a cév, diabetes mellitus 2. typu, hypertenzní nemoc, poruchy příjmu potravy u mladistvých, zubní kazivost, osteoporózu či nádorová onemocnění. Sumárně tato onemocnění představují nejčastější příčinu onemocnění a úmrtí v ČR (podobně jako v celém evropském regionu). Jako takové představují řádově větší společenský, tedy zejména ekonomický problém, ve srovnání s problematikou bezpečnosti potravin.

Je proto v zájmu státu, aby obyvatelstvu, producentům i zpracovatelům potravin, poskytl vědecky podložené informace k zajištění nejen kvantitativně, ale i kvalitativně adekvátní výživy. To vše se zohledněním kulturně historických tradic, společenského, ale i ekologického a nesporně i ekonomického hlediska (udržitelnost produkce potravin). Takové informace jsou obvykle poskytovány v podobě výživových doporučení založených nejen na teoretických poznatcích, ale i na výsledcích epidemiologických studií.

Výživová doporučení představují velmi širokou oblast s mnoha aspekty. Zahrnují tři stupně lišící se vědeckou komplexností a praktickou použitelností. Základem jsou numerická doporučení pro jednotlivé živiny, dále obecná doporučení zahrnující souhrnné informace určené pro širokou veřejnost, a konečně praktická doporučení založená na skupinách potravin určená pro jednotlivce (například ve formě tzv. potravinové pyramidy).

K dosažení optimálního nastavení doporučení v oblasti výživy je nezbytná praktická znalost výživového stavu a chování populace. Absolutně nezbytným instrumentem jsou v této souvislosti i tabulky výživových hodnot potravin. Musí být dostupné nejen pro odborníky, ale i pro širokou veřejnost, což je předpoklad k sebekontrolě jednotlivce.

Podle zprávy WHO z roku 2005 je až 80 % kardiovaskulárních chorob a diabetu mellitu 2. typu a až 40 % všech nádorových chorob preventabilních skrze ozdravení výživy, zvýšení fyzické aktivity a nekouření. Je nutné kombinovat společenskou a individuální zodpovědnost, tj. ve své volbě snáze upřednostňovat zdravější životní styl. Z hlediska jednotlivce je pak v takto připravených podmínkách nutná motivovanost, znalost a dosažitelnost nabízeného zdravějšího životního stylu. Důraz musí být kladen na vytváření prostředí umožňujícího kvalifikovaný výběr potravin a správnou výživu a nutriční vzdělanost obyvatelstva, s ohledem na ochranu správné výživy u zranitelných skupin obyvatelstva².

3. Východiska pro stanovení priorit pro další období

Celá řada oblastí, které navazují na problematiku bezpečnosti potravin, zaznamenala od roku 2010, kdy byla schválena Strategie zajištění bezpečnosti potravin a výživy na období let 2010 – 2013, výrazný vývoj. V řadě případů jde o vývoj pozitivní, v některých případech bohužel došlo ke zhoršení situace. Předkládaný dokument na tyto trendy reaguje – charakterizuje příležitosti a současně definuje slabá místa, která je potřeba odstranit.

---

² WHO. Regional Office for Europe. European health for all database (HFA-DB) [on-line database]. Copenhagen, 2005. Available from: <http://www.euro.who.int/hfaddb>.

3.1. Pozitivní trendy

Systém zajištění bezpečnosti potravin je funkční.

Systém zajištění bezpečnosti potravin, založený, v souladu s Bílou knihou o zdravotní nezávadnosti potravin Evropské komise, na principu analýzy rizik, je v ČR budován již od roku 2001. Za tu dobu byla realizována celá řada kroků pozitivně ovlivňujících jeho funkčnost. Důležitou roli v tom hraje dobrá spolupráce zodpovědných rezortů, především zemědělství a zdravotnictví.

Čeští spotřebitelé stále více preferují české potraviny.

Podle výsledků průzkumů veřejného mínění provedeného v roce 2012 Centrem pro výzkum veřejného mínění spotřebitelé vnímají tuzemské potraviny jako kvalitnější, než potraviny zahraniční. Téměř tři čtvrtiny obyvatel (73 %) považují zdravotní nezávadnost českých potravin za dobrou. Stejný názor na dovozové potraviny měly pouze dvě pětiny dotázaných (43 %). Zhruba 71 % obyvatel je přesvědčeno, že české potraviny jsou kvalitní, zatímco u zahraničních potravin převládá negativní hodnocení (53 %). Lidé také silně vnímají velké rozdíly v kvalitě potravin.

Roste zájem veřejnosti a médií o problematiku bezpečnosti potravin a nutriční kvality potravin s ohledem na dopad na zdraví.

Sledujeme konstantní nárůst poptávky po aktuálních, přesných a ověřených informacích, vč. zájmu veřejnosti a médií o výsledky úředních kontrol potravin. Podle výše zmíněného průzkumu má téměř polovina spotřebitelů informací dostatek, o něco více jich deklaruje jejich nedostatek. Zájem médií reflektuje poptávku veřejnosti po informacích o potravinách a prostor věnovaný této problematice je proto stále větší. Roste rovněž zájem veřejnosti o energetické a nutriční složení potravin, o informace o zdravé výživě a o prevenci neinfekčních onemocnění hromadného výskytu, především o prevenci obezity, diabetu mellitu 2. typu, kardiovaskulárních a nádorových onemocnění.

Ve spotřebě potravin se objevují v posledním desetiletí některé pozitivní trendy.

Patří k nim mírně stoupající spotřeba obilovin, ovoce, zeleniny, mléka a mléčných produktů a naopak pokles spotřeby cukru a cukrovinek a alkoholických nápojů. Kladně lze hodnotit narůstající podíl potravin produkovaných v systému ekologické nebo integrované produkce a nárůst poptávky spotřebitelů po těchto potravinách.

Zvyšuje se důraz na výživu dětí.

Byla implementována strategie WHO na podporu kojení. Stravování ve školách je legislativně ošetřeno, provozovatelé těchto zařízení jsou povinni respektovat výživové normy a doporučení ve školním stravování. Ve školních jídelnách se stále stravuje poměrně vysoké procento dětí (cca 75 %).

Výchova ke zdraví na základních školách.

Došlo k zakomponování výchovy ke zdraví, a to i v oblasti výživy podporující zdraví a zdravého stravování do školních vzdělávacích programů. Na školách již několik let úspěšně probíhají projekty, které podporují konzumaci ovoce a mléka a mléčných výrobků žáky základních škol (Ovoce do škol a Mléko do škol).

Byl harmonizován systém sběru dat.

Od roku 2011 poskytuje ČR oficiální data o výskytu chemických kontaminantů v potravinách EFSA, a to v požadovaném, velmi komplexním formátu. Data orgánů státního dozoru

a případně i jiných organizací jsou v tomto formátu soustředěna v jediném místě, kde dochází k jejich kontrole a odeslání EFSA. Data jsou dostupná všem organizacím zapojeným do jejich sběru. Používaný formát dat ovšem nemá podobu vhodnou pro prezentaci dat laické veřejnosti, která je proto informována prostřednictvím souhrnných zpráv, ve kterých jsou data interpretována.

3.2. Negativní trendy

Dochází k rozvoji klamání spotřebitele a falšování potravin.

V posledních letech narůstá počet případů falšování potravin, ať jde o nahrazování kvalitních surovin méně kvalitními, a v některých případech rovnou nekvalitními náhražkami. Na významu nabývá otázka správného označení potravin, protože se objevují úmyslné nedostatky v označování potravin, jejichž smyslem je zatajit přítomnost určité složky v potravine (často např. potravinářské přídatné látky, levnější suroviny, méně hlavní suroviny apod.). Hlavní příčinou je především tlak na cenu potravin a svůj díl odpovědnosti má na této situaci také poptávka veřejnosti ovlivňovaná ekonomickou situací.

Kontrola prodeje potravin přes internet je komplikovaná.

Sledujeme změny v nákupním chování spotřebitelů, jehož důsledkem je rychlý nárůst prodeje potravin a předmětů a materiálů určených pro styk s potravinami prostřednictvím internetu, do kterého se pouští i „kamenné obchody“. Kontrola prodeje potravin a předmětů a materiálů určených pro styk s potravinami prostřednictvím internetu představuje komplikovanou oblast související s často těžko dosažitelnými provozovateli a s problematickým odběrem vzorků. Se vstupem kamenných obchodů do tohoto způsobu prodeje, kdy budou nabízet po internetu prodej i „běžných“ potravin, vyvstane potřeba zajistit u nich kontrolu tohoto způsobu prodeje a rozvozu zboží, a to v rozsahu, v jakém probíhá v kamenných prodejnách.

Změny agrotechnik mají dopad na kvalitu a bezpečnost potravin.

Nežádoucím důsledkem změn obdělávání zemědělské půdy (zjednodušené oseední sledy bez zlepšujících plodin, bezorebné zpracování půdy atd.) je častější výskyt mykotoxinů v zemědělské produkci. Negativní dopad na kvalitu a bezpečnost potravin má také nárůst spotřeby pesticidů v zemědělství, vedoucí k častějším nálezům jejich reziduí.

Objevují se nová nebezpečí a rizika.

Především díky rostoucí míře globalizace, rozšiřováním obchodních styků a klimatickým změnám jsou identifikována nová nebezpečí a rizika související především s šířením biologických agens a rozšiřováním škůdců a patogenů z původně jiných klimatických pásem. Neustále také dochází k vývoji nových technik a technologií, které jsou aplikovány v potravinovém řetězci, např. nanotechnologie, genové techniky, klonování zvířat, které jsou předmětem hodnocení rizika nejen z hlediska případných dopadů na lidské zdraví, ale je nutné zohlednit i dopady na životní prostředí. Nejzávažnějším problémem současnosti je rostoucí odolnost patogenních mikroorganismů proti antimikrobikům, jejíž příčinou je mimo jiné také jejich nadužívání v chovech hospodářských zvířat.

Vědecké hodnocení rizik je dlouhodobě podfinancováno.

Význam vědeckého hodnocení rizika v systému zajištění bezpečnosti potravin neodpovídá jeho reálnému postavení a současným požadavkům veřejnosti. Je třeba rozlišovat mezi úplným a rychlým hodnocením rizika. Rychlé hodnocení je prováděno na poměrně dobré úrovni, chybí však prostředky pro financování činností, o které se opírá úplné hodnocení rizik.

I když tato úplná hodnocení ČR většinou přebírá z mezinárodní úrovně (EFSA, WHO, FAO), nemůže např. nikdy převzít části týkající se hodnocení expozice a charakterizace rizika, které je národně specifické. V posledních letech ČR ve srovnání s některými zeměmi v EU zaostává. V této souvislosti je potřeba zmínit nejen podfinancování hodnocení rizik, ale i způsob a rozsah zadávání požadavků, což vyžaduje vysokou úroveň odborných znalostí.

Aktuální data o složení potravin stále chybí.

V ČR stále chybí relevantní databáze složení potravin. Absence těchto dat výrazně omezuje naplňování požadavků týkajících se uvádění výživových údajů na potravinách, což se může nepřímo dotknout i možných forem komunikace o výživových benefitech potravin uváděných v ČR na trh.

Data o individuální spotřebě potravin nejsou k dispozici.

V ČR existuje základ pro systematické sledování spotřeby potravin – Národní studie individuální spotřeby potravin – SISP 2004, hrazená z prostředků MZ ČR, v souladu s Usnesením Vlády ČR ze dne 10. prosince 2001 č. 1320 ke Strategii zajištění bezpečnosti (nezávadnosti) potravin v České republice. V současné době však schází aktualizovaná data individuální spotřeby potravin pro populaci ČR a chybí moderní nutriční tabulky. Absence těchto dat omezuje možnost cílené komunikace s veřejností v oblasti výživy a představuje i určitou limitaci pro objektivní hodnocení rizika.

Přístup k aplikaci biotechnologií je rezervovaný.

Celosvětově se v zemědělství a potažmo v potravinářství uplatňují nové technologie, které mohou významně ovlivnit produkci potravin. Jde především o využívání technik genetické modifikace a klonování zvířat. GMO jsou v potravinářství a krmivářství používány již od konce 80. let minulého století a přes absenci zjištění jakýchkoliv negativních účinků na zdraví je jejich používání zpochybňováno. Další intenzivně diskutovanou technologií je klonování zvířat pro účely produkce potravin, která se setkává se značným odporem veřejnosti. Kromě toho jejímu uplatnění v praxi brání prozatím extrémně vysoké náklady.

Roste podíl osob trpících nadváhou či obezitou, především dětí.

V ČR má polovina dospělých vyšší než normální hmotnost a tento podíl se nedaří snižovat, počet obézních naopak od počátku 90. let stoupá. Nemoci spojené s obezitou jsou druhou nejčastější příčinou úmrtí u nemocí, kterým je možné předcházet, po onemocněních souvisejících s kouřením. Narůstá také podíl dětí obézních nebo s nadváhou, každý pátý chlapec má vyšší než normální hmotnost. Přitom je známo, že s výskytem nadměrné hmotnosti v dětském věku stoupá riziko nadváhy v dospělosti. Tento trend má vedle zvýšeného počtu zdravotních komplikací značné množství přímých i nepřímých ekonomických důsledků. Celkové náklady na zdravotní péči obezity včetně komorbidit jsou odhadovány na více než 12 % všech nákladů na systém zdravotní péče.

Snížení energetické potřeby v důsledku fyzické pasivity vede k výraznějším nárokům na nutriční obsah potravin.

S moderními technologiemi (počítače, internet) narůstá fyzická pasivita dětí, zhoršuje se jejich fyzická zdatnost, což vede ke snížení energetického výdeje a k potřebě dosažení optimální pozitivní bilance výběrem nutričně plnohodnotných, kaloricky limitovaných potravin.

Sortiment v prodejních automatech ve školách a ve školních bufetech podporuje nevhodné stravovací návyky.

Sortiment potravin a pokrmů, nabízených dětem a mládeži, prodávaných v prodejních automatech a školních bufetech ve všech typech škol není v souladu s principy správné výživy a zdravého stravování. Převládají pokrmy, které jsou přesolené, tučné, cukrovinky, nezdravě plněné pečivo a slazené nápoje. Sortiment potravin a pokrmů není regulován, podobně jako tomu je v mnohých jiných zemích Evropy.

3.3. Legislativa

V legislativním procesu je návrh novely zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o potravinách“). Hlavním důvodem navrhované právní úpravy je zajištění adaptace přímo použitelných předpisů Evropské unie, které v oblasti potravinového práva z velké části nahradily dřívější směrnice. Cílovým stavem je harmonizace zákona o potravinách s předpisy Evropské unie a zabezpečení implementačního souladu a zpřesnění návaznosti zákona o potravinách na předpisy Evropské unie a dále provedení transpozice a adaptace příslušných ustanovení předpisů potravinového práva EU do vnitrostátního právního řádu. Jedná se o implementaci požadavků nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin, nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům a další předpisy Evropské unie pro oblast přídatných látek, aromat, enzymů apod., dále nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1151/2012 o režimech jakosti zemědělských produktů a potravin a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006 o výživových a zdravotních tvrzeních při označování potravin. Dalším naplněním cíle potravinového práva v oblasti poskytnutí informací o potravinách spotřebiteli je přijetí vnitrostátních opatření vyžadujících uvedení u nebalených potravin některých nebo všech údajů podle článku 9 a 10 nařízení (EU) č. 1169/2011. Nařízení (EU) č. 1169/2011 nabude účinnosti ke dni 13. prosince 2014 a oblast výživových údajů nabude účinnosti ke dni 13. prosince 2016. V tomto období budou přijaty prováděcí akty Evropské komise, např. pro oblast deklarování země původu. Předpokladem přijetí těchto právních aktů musí být zajištění a zaručení práva spotřebitele na informace o potravinách tak, aby se spotřebitel mohl informovaně rozhodnout a vybrat potraviny, které konzumuje. S tím souvisí rovněž dosažení vysoké míry ochrany zdraví spotřebitele a zamezení praktik, které by mohly spotřebitele uvádět v omyl.

Cílem revize prováděcích předpisů k zákonu o potravinách musí být zjednodušení a zpřehlednění legislativního rámce, s důrazem na posílení ochrany spotřebitele a produkce kvalitních potravinářských výrobků.

V současné době se v pracovních skupinách orgánů EU projednává řada návrhů pracovních předpisů, kterými budou nově upraveny některé oblasti potravinového práva. Jedním z nejvýznamnějších návrhů je v návrh nařízení o úředních kontrolách a jiných úředních činnostech prováděných s cílem zajistit uplatňování právních předpisů týkajících se krmiv a potravin a pravidel týkajících se zdraví zvířat a dobrých životních podmínkách zvířat, zdraví rostlin, rozmnožovacího materiálu rostlin a přípravků na ochranu rostlin. Jedná se o návrh nařízení, který navazuje na provedenou revizi stávajícího nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 882/2004 o úředních kontrolách. Nové nařízení bude mít významný dopad na celý zemědělsko-potravinový řetězec. Návrh nařízení je součástí tzv. balíčku nařízení,

který zahrnuje návrhy nařízení o zdraví zvířat, o ochranných opatřeních proti škodlivým organismům a o produkci rozmnožovacího materiálu rostlin a jeho dodávání na trh.

Cílem návrhu nařízení o úředních kontrolách a jiných úředních činnostech je zejména zjednodušení a vyjasnění právního rámce úředních činností v celém zemědělsko-potravinovém řetězci, sjednocení principů úředních kontrol, stanovení požadavků na provádění „jiných úředních činností“, zajištění dostupnosti finančních prostředků pro provádění úředních kontrol včetně transparentnosti a snížení administrativní zátěže provozovatelů.

Další oblastí potravinového práva, která zaznamená výraznou změnu, je v současné době kategorie „potravin pro zvláštní výživu“, kdy v souladu s novou právní úpravou dojde do roku 2016 ke zrušení této kategorie potravin, a její náhradě specifickými explicitně stanovenými kategoriemi potravin. V návaznosti na rámcový předpis budou přijaty delegované akty stanovující požadavky na jednotlivé kategorie potravin.

Kromě přípravy právních předpisů probíhají práce na řadě nelegislativních dokumentů, jako jsou zejména doporučení k praktické aplikaci některých ustanovení právních předpisů s cílem usnadnit jejich praktickou aplikaci a výkon úředních kontrol, a dále zpracovávání různých databází, které by zvýšily transparentnost vůči veřejnosti. Zpracování těchto dokumentů je považováno za velmi významné a je nutné se na činnostech spojených s těmito aktivitami dále podílet.

4. Priority pro období 2014 – 2020

Úkoly a priority definované předcházejícími strategickými dokumenty v oblastech bezpečnosti potravin a výživy mají z významné části dlouhodobý charakter. Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2014 – 2020 na tyto, již dříve popsané, úkoly a priority navazuje a současně definuje celou řadu nových, které reagují na aktuální potřeby a situaci.

4.1. Priority v oblasti bezpečnosti potravin

4.1.1 Oblast hodnocení rizik

- podporovat činnost institucí statutárně působících v oblasti hodnocení zdravotních rizik (zajistí MZe, MZ);
- zajistit financování monitoringu cizorodých látek v potravinovém řetězci v rozsahu umožňujícím zpracovat národní koncepci managementu dat z kontrolní a monitorovací činnosti orgánů státního dozoru (zajistí MZe, MZ);
- vytvořit národní databázi dat pro hodnocení zdravotních rizik umožňující on-line přístup k datům, jak poskytovatelům dat, tak v odpovídajícím formátu laické veřejnosti, kompatibilní se systémem EFSA vč. aplikace vhodného softwarového nástroje pro práci s daty (zajistí MZ, MZe);
- obnovit plnohodnotnou činnost Vědeckého výboru pro potraviny, zajistit financování činnosti vědeckých výborů MZe a posílit zapojení odborných útvarů zainteresovaných organizací do jejich činnosti (zajistí MZ, MZe);
- zvyšovat úroveň informovanosti expertů o způsobech hodnocení rizik (zajistí MZ, MZe).

4.1.2 Oblast řízení rizik

- dále zvýšit efektivitu činnosti Koordinační skupiny bezpečnosti potravin a prohloubit tak její funkci jako platformy pro výměnu přesných a spolehlivých informací mezi rezorty/státními institucemi (zajistí KSBP);
- posílit roli Úřadu pro potraviny Ministerstva zemědělství v oblasti metodického řízení činnosti rezortních orgánů státního dozoru (SZPI, SVS, ÚKZÚZ) nad potravinovým řetězcem včetně oblasti krmiv a pesticidů; tento krok předpokládá zintenzivnění činnosti Výkonného výboru dozorových orgánů, rozšíření jeho záběru a posílení koordinace výkonu dozoru nad trhem s potravinami a krmivy (zajistí MZe);
- posílit proces navrhování, přijímání a operativní implementace efektivních opatření pro zvýšení konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu a důraz na oblast kvality potravin (zajistí MZe);
- optimalizovat síť laboratoří na základě provedené analýzy potřeb (zajistí MZe);
- aktivně se podílet na tvorbě a přípravě právních předpisů Evropské unie a jejich připomínkování (zajistí MZ, MZe);
- pravidelně aktualizovat víceleté plány kontrol (zajistí MZ, MZe);
- zvýšit pozornost orgánů státního dozoru na prodej potravin a předmětů a materiálů přicházejících do styku s potravinami prostřednictvím internetu, jehož podíl neustále narůstá (zajistí MZe, MZ);
- bojovat aktivně proti klamání spotřebitele v oblastech označování a falšování potravin, krmiv a pesticidů (zajistí orgány státního dozoru);
- posilovat spolupráci s výrobci a distributory předmětů a materiálů určených pro styk s potravinami (zajistí MZ);
- zabezpečit rychlou výměnu primárních dat potřebných pro hodnocení zdravotních rizik mezi orgány státního dozoru a institucemi odpovědnými za hodnocení zdravotních rizik (zajistí MZ, MZe, MŽP a orgány státního dozoru);
- vytvořit transparentní pravidla pro přidělování míst jednotlivým orgánům státního dozoru ve školících kurzech BTSF (zajistí MZe);
- zjednodušovat prováděcí právní předpisy k zákonu o potravinách (zajistí MZe).

4.1.3 Oblast komunikace a vzdělávání

- rozvíjet efektivní a otevřenou komunikaci otázek bezpečnosti potravin směrem k veřejnosti (zajistí MZ, MZe);
- sjednotit webové prezentace organizací rezortu zemědělství zabývajících se potravinami do jedné, za účelem zvýšení efektivity komunikace s veřejností vč. publikace výsledků úředních kontrol (zajistí MZe);
- efektivně využívat sociální sítě a moderní komunikační prostředky při komunikaci se spotřebiteli (zajistí ICBP);
- dále vzdělávat spotřebitele v otázkách hygieny a manipulace s potravinami, v otázkách označování a kvality potravin (zajistí MZ, MZe, orgány státního dozoru);

- sjednotit aktivity Informačního centra bezpečnosti potravin pod hlavičkou Ministerstva zemědělství převedením části aktivit ICBP, které zajišťuje ÚZEI (zajistí MZe, ÚZEI);
- podporovat zapojování zaměstnanců orgánů státního dozoru do školicího programu BTSF a realizovat školicí aktivity na národní úrovni (zajistí MZ, MZe, orgány státního dozoru);
- informačně podporovat kvalitní české produkty, ať v rámci již zavedených aktivit (KLASA, Regionální potravina, Farmářské slavnosti) či jinou podporou kvalitní domácí produkce (zajistí MZe);
- podporovat diskusi o nebezpečnosti antimikrobiální rezistence a významu přijímání opatření k omezení jejího rozvoje (zajistí MZ, MZe, SZÚ, SVS);
- podporovat další zapojování nevládních organizací do procesu komunikace a vzdělávání spotřebitelů v oblasti bezpečnosti potravin (MZe, MZ).

4.1.4 Oblast spolupráce s EFSA

- dále rozvíjet činnost Koordinačního místa v návaznosti na požadavky EFSA (zajistí MZe);
- podporovat zapojení národních expertů a institucí, které provádí hodnocení rizik do spolupráce s EFSA, např. zapojením do databáze expertů, účastí na pracovních jednáních, spoluprací podle čl. 36 apod. (zajistí MZe);
- aktivně se podílet na rozvoji a využívání Platformy pro výměnu informací EFSA sdílením výsledků hodnocení rizik a dalších relevantních informací a zpřístupněním Platformy expertům ČR (zajistí MZe);
- zabezpečovat odbornou a technickou pomoc expertům a organizacím zapojeným do spolupráce s EFSA (zajistí MZe);
- rozvíjet sítě spolupracujících odborníků a organizací na národní úrovni (zajistí MZe);
- propagovat EFSA, zvyšovat povědomí veřejnosti ČR o činnosti (zajistí MZe);
- spolupracovat při rozvoji a národní implementaci metod sledování spotřeby potravin, sběru laboratorních dat a hodnocení dietární expozice, jako příspěvku k rozvíjejícímu se pan-evropského hodnocení zdravotních rizik (zajistí MZ).

4.2 Priority v oblasti výživy

4.2.1 Oblast hodnocení zdravotních rizik

- zajistit postupné provádění národní strategie implementující program Zdraví 2020 v ČR v oblastech, které se týkají výživy a stravování obyvatel (zajistí MZ ve spolupráci s ostatními rezorty);
- zvýšit zaměření a efektivnost podpory veřejného zdraví a prevence nemocí vč. zdravotní osvěty ke správné výživě populace a vybraných rizikových skupin obyvatelstva (zajistí MZ);
- analyzovat stávající stav výživy populace ČR se zohledněním zdravotního stavu obyvatelstva (zajistí MZ);

- podporovat systém sběru dat o spotřebě potravin obyvateli ČR a zajistit jeho dlouhodobou funkčnost (zajistí MZ);
- zajistit vytvoření a udržování veřejně dostupných tabulek nutričních hodnot potravin potřebných pro jednotné hodnocení epidemiologických údajů o spotřebě potravin a užití dalšími společenskými skupinami, včetně výrobců potravin a spotřebitelů (zajistí MZe);
- zajistit systém sběru dat, týkající se výživy, nadváhy a obezity a systém sledování růstu a vývoje dětí a mladistvých (zajistí MZ);
- zajistit provádění monitoringu dietární expozice a biologického monitoringu (biomarkerů) jako nezbytného ukazatele přívodu vybraných živin a xenobiotik z potravin a životního prostředí jako základu pro vědecké hodnocení a řízení rizik a následná opatření a doporučení k ochraně veřejného zdraví populace (zajistí MZ).

4.2.2 V oblasti řízení rizik

- pravidelně modernizovat na skupinách potravin založená výživová doporučení (FBDG) pro celkovou populaci ČR (zajistí MZ);
- v návaznosti na EFSA a WHO adaptovat a implementovat výživová doporučení založená na jednotlivých živinách (DRV) pro využití v ČR (zajistí MZ);
- kontrolovat a vyhodnocovat naplňování výživových doporučení a norem pro školní stravování (zajistí MŠMT, MZ);
- ustanovit Koordinační skupinu pro výživu, jejímž hlavním úkolem bude koordinace aktivit příslušných rezortů a zainteresovaných vládních i nevládních institucí v rámci vymezených kompetencí (zajistí MZ);
- přijmout, implementovat a vyhodnocovat národní akční plán na ozdravení výživy a koordinovat aktivity prevence nadváhy a obezity v kontextu národní implementace programu Zdraví 2020 (zajistí MZ);
- v součinnosti s EK nadále podporovat projekt „Ovoce do škol“ distribucí tuzemského ovoce a zeleniny dětem základních škol (zajistí MZe);
- navrhnout opatření k omezení škod působených alkoholem (zajistí MZ ve spolupráci s ostatními rezorty);
- navrhnout opatření k regulaci fungování poraden výživy a provozoven s podobným zaměřením (zajistí MZ).

4.2.3 V oblasti komunikace a vzdělávání

- podporovat správné stravovací návyky obyvatel ČR, odpovědné chování ve výživě a rozvoj zdravotní gramotnosti s cílem snižování nadváhy a obezity a souvisejících chronických neinfekčních onemocnění (zajistí MZ, MŠMT, ICBP);
- ve zvýšené míře zahrnout do vzdělávání a výchovy dětí a mládeže na školách problematiku výživy a stravování vč. prevence chronických neinfekčních nemocí a podpory a ochrany zdraví doplněním příslušných rámcových vzdělávacích programů při jejich revizích (zajistí MŠMT, MZ, MZe);

- zaměřit tematicky vybrané dotační programy na správnou výživu, stravování a správné stravovací návyky, finančně podporovat projekty s tímto zaměřením (zajistí MZ, MZe);
- stanovit měřitelné cíle v oblasti stravovacích zvyklostí v populaci prostřednictvím lépe informovaného spotřebitele a vyšší dosažitelnosti (ekonomické) a dostupnosti (fyzické přítomnosti na trhu) zdravějších potravin z hlediska ochrany zdraví před chronickými neinfekčními onemocněními (zajistí MZ, Koordinační skupina pro výživu, vláda);
- rozvíjet aktivity k omezení škod působených alkoholem (zajistí MZ ve spolupráci s ostatními rezorty);
- rozvíjet aktivity zaměřené na podporu správného pitného režimu (zajistí MZ);
- podporovat informovanost o vhodné skladbě sortimentu ve školních automatech, bufetech a prodejnách, vč. možností ochrany dětí před nabídkou vysoce rizikových potravin a nápojů (zajistí MŠMT, MZ);
- podporovat informovanost o možnostech reformulace potravin s ohledem na snížení obsahu rizikových živin z hlediska rozvoje chronických neinfekčních onemocnění (zajistí MZ);
- podporovat informovanost o přínosu kojení pro zdravý rozvoj dětí, vč. prevence vniku rizikových faktorů chronických neinfekčních onemocnění (zajistí MZ);
- komunikovat a spolupracovat při vývoji nových technologií a receptur pro potraviny a pokrmy tak, aby lépe odpovídaly současným požadavkům na kvalitu výživy (zajistí MZe, MZ);
- zlepšovat odborné vzdělávání a výchovu osob činných v potravinářství, vč. pracovníků v poradnách zdravé výživy a provozovnách s podobným zaměřením v oblasti ochrany a podpory zdraví, vč. správné výživy a stravovacích návyků a epidemiologických zásad (zajistí MZ, MZe);
- zahrnout do pre- i postgraduálního vzdělávání zdravotnických pracovníků ve výrazně širším rozsahu problematiku výživy a stravování vč. prevence nemocí majících vztah k výživě (zajistí MZ, v oblasti postgraduálního vzdělávání i MŠMT);
- podporovat rozvoj profesního vzdělávání pracovníků všech organizací zapojených do ochrany a podpory veřejného zdraví v oblasti výživy a prevence nadměrné tělesné hmotnosti a nemocí s tímto souvisejících (zajistí MZ, MŠMT);
- zapojit nevládní organizace do procesu tvorby a šíření informací v oblasti výživových doporučení (zajistí KSBP).

5. Přílohy

Příloha č. 1: Kompetence jednotlivých rezortů v oblastech bezpečnosti potravin a výživy

Ministerstvo zemědělství odpovídá zejména za problematiku veterinární a fyto-sanitární, oblasti výživy a pohody zvířat a za procesy související s výrobou a označováním potravin a krmiv, za problematiku uvádění geneticky modifikovaných potravin a krmiv na trh. Rovněž řeší otázky bezpečnosti vstupů při výrobě, skladování, distribuci a používání potravin a krmiv. Dále odpovídá za oblast ochrany zvířat, která se vztahuje i na zacházení se zvířaty, a to z hlediska jejich ošetřování, výživy a napájení, hygieny prostředí, šlechtění, plemenitby a rozmnožování, využívání, přepravy, léčení, zdo-lávání hromadných onemocnění a usmrcování zvířat. Prostřednictvím orgánů státního dozoru provádí úřední kontrolu trhu v těchto oblastech.

Ministerstvo zdravotnictví odpovídá za oblast stravovacích služeb a předmětů a materiálů přicházejících do styku s potravinami. Dále pak, ve vztahu k výrobě a spotřebě potravin, za stanovení požadavků na potraviny v oblasti mikrobiologické, látek přídatných, pomocných a látek určených k aromatizaci potravin, kontaminantů, reziduí pesticidů a veterinárních léčiv v potravinách a podmínek ozařování potravin. Je národním kompetentním orgánem pro oblast doplňků stravy, potravin nového typu, potravin pro zvláštní výživu a zdravotních tvrzení při označování potravin. Zjišťuje příčiny ohrožení nebo poškození zdraví, a to i v oblasti výroby a uvádění potravin do oběhu. Prostřednictvím orgánů státního dozoru vykonává kontrolní činnost nad trhem a službami v těchto oblastech.

Prostřednictvím přímo řízených organizací dále zajišťuje provádění programů ochrany a podpory zdraví včetně prevence nemocí a zdravotních rizik, výchovu ke zdraví a poskytování poradenských případně dalších služeb v této oblasti vč. sledování trendů výskytu onemocnění ve vztahu k výživě a stravovacím návykům. Realizuje i monitoring, analýzu a vyhodnocování ukazatelů zdravotního stavu obyvatelstva.

Ministerstvo zdravotnictví je koordinujícím ministerstvem pro celospolečenskou prevenci obezity a nadváhy a dalších chronických neinfekčních nemocí. Svoji kompetenci podporuje orientaci výzkumu na získávání prokázaných postupů pro účinnou intervenci v oblasti výživy a hodnocení její efektivity na zdraví. Podporuje také výzkum v oblasti intervenčních preventivních programů neinfekčních onemocnění zahrnujících a zkoumajících zejména determinanty chování spotřebitele při výběru potravin a vztahy k socio-ekonomickému stavu a hledání nejúčinnějších prostředků intervence.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy určuje obsah vzdělávání a výchovy ke zdraví ve školách. Výchova ke zdraví je začleněna do rámcových vzdělávacích programů MŠ, ZŠ, SŠ. Ministerstvo rovněž podporuje školní stravování.

Ministerstvo životního prostředí je odpovědné za řízení jednotného informačního systému o životním prostředí, včetně plošného monitoringu životního prostředí na území České republiky, přípravy a aktualizace právních předpisů, týkajících se nebezpečných chemických látek a směsí a správu v nakládání s geneticky modifikovanými organismy.

Ministerstvo průmyslu a obchodu zpracovává a udržuje systém na ochranu zájmů spotřebitele.

Státní úřad pro jadernou bezpečnost je odpovědný za stanovení maximálních přípustných úrovní radioaktivní kontaminace potravin a řídí sledování a vyhodnocování radioaktivní kontaminace potravin v rámci činnosti celostátní radiační monitorovací sítě, odborně usměrňuje ostatní sledování a vyhodnocování radioaktivní kontaminace potravin.

Celní orgány, které jsou příslušné k provádění celních kontrol, provádí při dovozu vybraných výrobků potravin a krmiv kontroly spolu s orgány státního dozoru.

Příloha č. 2: Kompetence orgánů státního dozoru

Státní zemědělská a potravinářská inspekce vykonává státní dozor při výrobě a uvádění do oběhu potravin, pokud tento dozor není prováděn orgány veterinární správy, nad ohlášením zásob, dozor na vstupním místě potravin a surovin rostlinného původu ze třetích zemí do ČR.

Státní veterinární správa provádí veterinární prohlídku jatečných zvířat před poražením a jejich masa a orgánů po poražení, provádí státní dozor při výrobě, skladování, přepravě, dovozu a vývozu surovin a potravin živočišného původu, při prodeji surovin a potravin živočišného původu v tržnicích a na tržištích, při prodeji potravin živočišného původu v prodejnách a prodejních úsecích, kde dochází k úpravě masa, mléka, ryb, drůbeže, vajec nebo k prodeji zvěřiny a v prodejnách potravin, pokud jsou místy určené při příchodu surovin a potravin živočišného původu z členských států Evropské unie.

Orgány ochrany veřejného zdraví provádějí výkon státního dozoru při poskytování stravovacích služeb a ke zjišťování příčin poškození nebo ohrožení zdraví a zamezení šíření infekčních onemocnění nebo jiného poškození zdraví z potravin. Při této činnosti využívají i informace, které jsou získávány při průběžném mapování epidemiologické situace a z monitoringu zdravotního stavu populace. Odpovídají také za kontrolu materiálů a předmětů určených pro styk s potravinami.

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský vykonává státní dozor v oblasti vstupů do zemědělské výroby, zejména úřední kontrolu oběhu hnojiv, krmiv, pesticidů, osiv a odrůd pěstovaných rostlin, dozor nad systémem ekologické a integrované produkce, monitoring půd včetně reziduí rizikových prvků a látek, reziduí pesticidů a zdravých rostlin.

Ústav pro kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv provádí kontroly v oblastech používání léčivých přípravků při poskytování veterinární péče včetně souvisejících oblastí, v oblasti používání zakázaných látek a v oblasti pravidel pro výrobu a uvádění do oběhu medikovaných krmiv.

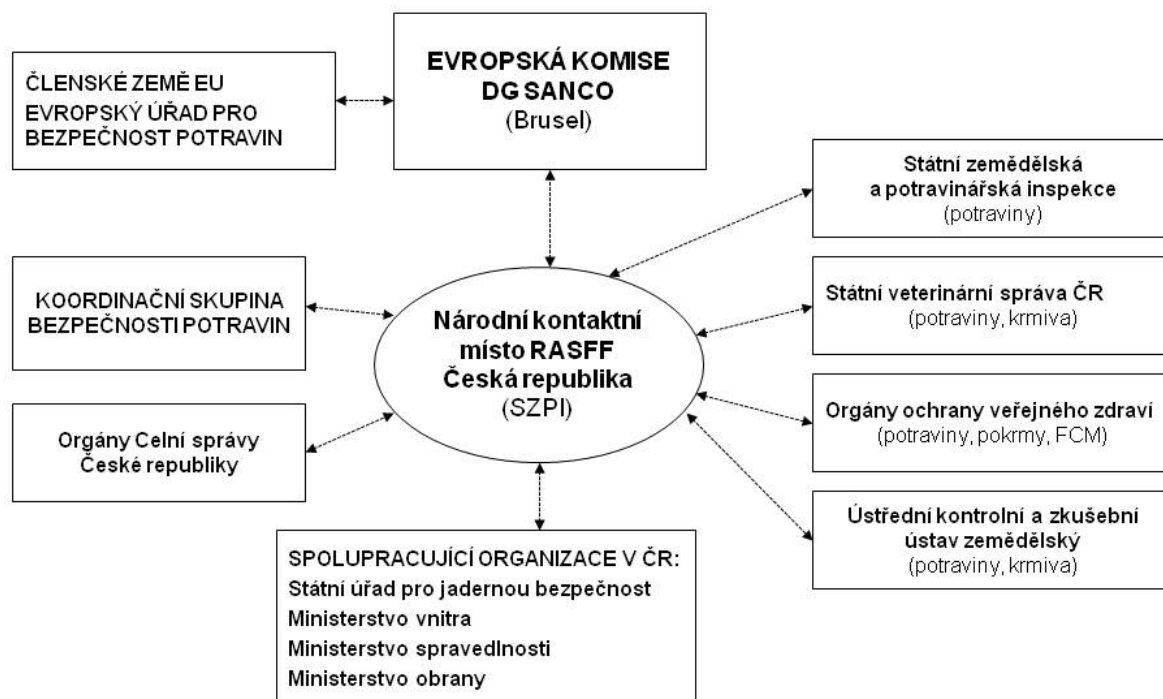
Příloha č. 3: Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva

Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva slouží pro sdílení informací o přímých nebo nepřímých rizicích ohrožujících zdraví lidí, zvířat a životní prostředí, která pocházejí z potravin nebo krmiv. Hlášení vyměňovaná systémem RASFF slouží zejména k zabránění uvedení rizikových potravin a krmiv do oběhu, případně k jejich stažení ze společného evropského trhu.

RASFF je zřízen formou sítě, která kromě Evropské komise zahrnuje členské státy Evropské unie, státy Evropského sdružení volného obchodu (Norsko, Island, Lichtenštejnsko, Švýcarsko) a od roku 2002 EFSA.

Evropská komise komunikuje v členských státech s tzv. národními kontaktními místy (NKM). NKM v České republice bylo zřízeno při SZPI. NKM v České republice dále komunikuje s členy sítě, resp. jejich kontaktními osobami. Celý systém v České republice je pak koordinován MZe, konkrétně sekretariátem Koordinační skupiny bezpečnosti potravin, v součinnosti s MZ. Publikačním centrem, které shromažďuje a zveřejňuje informace, je ÚZEI.

Obr. č. 2: Schéma systému RASFF

Příloha č. 4: Organizace spolupracující s EFSA dle čl. 36 nařízení (ES) č. 178/2002 a vědecké sítě EFSA

a) Organizace spolupracující s EFSA podle čl. 36 (stav k 1. 11. 2013)

1. Státní zdravotní ústav
2. Výzkumný ústav veterinárního lékařství, v. v. i.
3. Výzkumný ústav rostlinné výroby, v. v. i.
4. Výzkumný ústav živočišné výroby, v. v. i.
5. Výzkumný ústav potravinářský Praha, v. v. i.
6. Biologické centrum Akademie věd
7. Mendelova univerzita v Brně
8. Česká zemědělská univerzita v Praze
9. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze
10. Veterinární a farmaceutická univerzita Brno

b) Vědecké sítě (network) EFSA (stav k 1. 12. 2013)

Oblast působnosti	Název sítě	Organizace zastupující ČR
Zdraví a pohoda zvířat	Vědecká síť pro hodnocení rizik v oblasti zdraví a pohody zvířat	Výzkumný ústav veterinárního lékařství / Vědecký výbor veterinární
Biologická rizika	Vědecká síť pro mikrobiologické hodnocení rizik	Státní zdravotní ústav – Odbor hygieny výživy a bezpečnosti potravin
	Vědecká síť pro BSE/TSE	Státní veterinární ústav Jihlava
Sběr dat	Odborná skupina pro data o výskytu chemických látek Odborná skupina pro data o spotřebě potravin	Státní zdravotní ústav – Odbor hygieny výživy a bezpečnosti potravin
Nově se objevující rizika	Vědecká síť pro nově se objevující rizika	Ministerstvo zemědělství
GMO	Vědecká síť pro hodnocení rizik GMO pro životní prostředí	Ministerstvo životního prostředí
	Vědecká síť pro hodnocení rizik z geneticky modifikovaných potravin a krmiv	Ministerstvo zemědělství
Zdraví rostlin	Vědecká síť pro hodnocení rizik v oblasti zdraví rostlin	Výzkumný ústav rostlinné výroby – Vědecký výbor fyto-sanitární a životního prostředí
Přípravky na ochranu rostlin	Vědecká síť pro monitoring pesticidů Řídící výbor pro pesticidy	Státní zemědělská a potravinářská inspekce Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
Nanotechnologie	Vědecká síť pro hodnocení rizik nanotechnologií v potravinách a krmivech	Státní zdravotní ústav – Odbor hygieny výživy a bezpečnosti potravin + Technologické centrum Akademie věd ČR
Zoonózy	Skupina pro řešení sběru dat o zoonózách	Státní veterinární správa